

Gerhard Neweklowsky
Klagenfurt

O ŠTOKAVSKIM ELEMENTIMA U ISELJENIČKIM HRVATSKIM GOVORIMA GRADIŠĆA

U južnom Gradišću i na susjednom području u Mađarskoj ima 29 sela odnosno zaselaka u kojima se, ukoliko se danas još govori hrvatski, upotrebljava upitna zamjenica *što*. Većina tih govora nalazi se s austrijske strane granice, i to u kotarima Borta (Oberwart) i Grad (Güssing), a samo su četiri sela s mađarske strane granice blizu Szombathélya. Međutim, upotreba zamjenice *što* ne znači da su svi ovi govori zaista štokavski.

Kad promatramo поближе pojedine govore, vidjet ćemo da dobar dio njih unatoč zamjenici *što* moramo odlučno pribrojiti čakavskom dijalektu. To su govori sa ikavskom zamjenom jata, sa starim dvoakcenatskim sistemom, u kojima se upotrebljava zamjenica *zaš* (a ne *zašto*), govori sa diftonzima [ie] [uo] na mjestu dugog *ē* *ō* itd. Ovdje nalazimo konstrukciju tipa *po hrvatsku*, *po našu*, iz leksike pada u oči *prvi dan* 'ponedjeljak', u nekim selima *premalice* 'proljeće', *teg* u značenju 'žito' i dr. Ovi govori, dakle, u tijesnim su jezičkim vezama sa ostalim čakavskim govorima južnoga Gradišća. Oni su jednoznačno čakavski iako se kod njih upotrebljava *što*. Kako se može objasniti ova činjenica nije jasno: ili su primili leksem *što* od svojih susjeda u Gradišću ili su ga već preuzeli u staroj domovini od susjednih štokavaca.

Drugu grupu govora u kojima se govori *što* predstavljaju tzv. "štoji", koji su taj naziv primili, svakako, od susjeda Hrvata koji nisu govorili *što* (nego *ča*). Štoji pitaju *zašto*, pa ćemo naći i oblike *pošto*, *našto* i dr.¹ Osim ovih riječi u govorima štoja nema ustvari ništa što bi bilo isključivo štokavsko. Naprotiv, ima mnogo čakavskih osobina, uglavnom onih koje su rasprostranjene gotovo u čitavom Gradišću (i koje ćemo naći i kod treće grupe o ko-

joj će biti riječ) te nekoliko pojava koje se obično smatraju kajkavskim, mada ih ne nalazimo isključivo u kajkavskim govorima. Ova-
mo spada npr. proteza *v-* ispred *-u* (*vušeto* 'uho', *vušiti*, *vujac*
i sl.), ovamo idu i tipično kajkavski leksemi (npr. *cucak* 'pas',
vujti 'pobjeći', *dekla*, možda *lug* 'šuma' itd.) i druge osobine koje
opet nalazimo i u drugim govornim skupinama Gradišća, naročito one
morfološke i leksičke prirode.

Zadržat ćemo se malo više kod treće grupe govora u kojoj se
govori *što*, *zašto*, *pošto*, kod grupe sa najviše štokavskih osobina,
iako ni oni nisu tipično štokavski. Radi se naime o tzv. "Vlasima".²
O njihovom porijeklu postoji nekoliko hipoteza:³ jedna kaže da se
radi o bar djelimično romanskom stanovništvu, druga - da su bili
pravoslavni, treća da se radilo o uskocima i, na kraju, postoje
razna mišljenja o njihovom porijeklu na osnovu dijalektološke i
onomastičke građe.⁴ Što se tiče pravoslavne hipoteze, možemo se
služiti istom argumentacijom kojom se služio M. Rešetar za hrvat-
ske kolonije u Italiji.⁵ Gradišćanski Vlasi ("Vlahi") govore *kršćan*
(ne *hrišćanin*), *Ivan* (ne *Jovan*), *crikva* (ne *crkva*), *križ* (ne *krst*;
krst znači 'kršćenje'). Naravno, ovo nije dokaz, jer su Vlasi ove
riječi mogli primiti tek u novoj domovini, od svojih hrvatskih su-
sjeda. Termin "Vlasi" ima više značenja (up. *Rječnik JAZU*, *Rječnik*
SAN) te ne mora ukazivati na vjeroispovijest nosilaca toga imena.
Poznato je da su se Vlasi razlikovali od drugih Hrvata u Gradišću,
i to po svojim privilegijama i dužnostima. Bit će da su Vlasi
bili stočari i pastiri, jer su se do 18. stoljeća uglavnom bavili
stočarstvom, za razliku od ostalih gradišćanskih Hrvata koji su
bili zemljoradnici.

Jezičke osobine

Najkarakterističnijih štokavskih morfoloških obilježja kod
Vlaha nema. Kao u svim hrvatskim govorima Gradišća nastavak *-a* u
gen. mn. sasvim je nepoznat; nema ni sinkretizma između nastavaka
dat., instr. i lokativa množine, nema proširenja imeničke osnove
u množini osim u riječi *kumovi*, nema konsonantskih alternacija u
deklinaciji (*ruka*, u *ruki*, *rog*, *rogī*); slaganje brojeva od 2 do 4
sa imenicom vrši se svugdje na isti način, npr. *dva*, *tri*, *četiri*
sini, itd. U ovim primjerima, po kojima štokavski dijalekat u cje-

lini odudara od ostalih srpskohrvatskih dijalekata, vlaški govori se ni u čemu ne razlikuju od ostalih gradišćanskih (uglavnom čakavskih) govora. Dakako, ovo ne znači da je deklinacija svugdje izjednačena na isti način. Naprotiv, svaka dijalekatska skupina ima svoje posebnosti, npr. samo kod Vlaha nastavak dativa množine izjednačen je kod svih tipova deklinacije prema *a*-osnovama (npr. *ljudam*, *sinam*, *selam* kao *ženam*).

Od štokavskih elemenata u deklinaciji Vlasi imaju nastavak *-oga*, *-omu* kao svi govori kod pridjeva, i nastavak *-om* (*-on*) za instr. jednine imenica druge deklinacije (*rukom*) kao drugi govori u južnom i srednjem Gradišću, za razliku od čakavaca sjevernog Gradišća, gdje je taj nastavak *-u* (*z nogu*). Za razliku od većine centralnih štokavskih govora kod Vlaha nema ni aorista ni imperfekta.

Iz morfologije se mora pomenuti još i to da sufix *-nq-ti* glasi *-ni-ti*, što u Gradišću nalazimo samo u kajkavskim govorima, te u Pinkovcu (Güttenbach). Karakteristična je za Vlahe i kontrakcija vokala u trećem licu množine kod glagola, npr. *oni imu*, *dobu*, *smu*, čega u drugim govorima nema. Samo kod Vlaha (i u tri sela Štoja) enklitički oblik lične zamjenice za srednji rod glasi *ga* (prema *je*).

Kod Vlaha nalazimo malo više analitizma u deklinaciji brojeva nego kod ostalih Gradišćanaca, što se može smatrati štokavskim obilježjem, npr. *pred deset lit* prema *pred desetimi leti* kod čakavaca.

Red riječi u rečenici kod Vlaha ne odudara ni u čemu od ostalih gradišćanskih govora. Enklitike se mogu nalaziti kako ispred tako i iza naglašene riječi (*nam je mati spekla*; *spekla nam je*). Jedna posebnost ove dijalekatske skupine je slaganje zamjenice sa imenicom u akuzativu: *đaj mi toga nož*; *ja sam ovoga bor polama*; *rjeđe i hujtaj toga kamena 'drži ovaj kamen'*.

Kad promatramo fonetske osobine vlaških govora, moramo konstatirati da je čitav niz fonetskih osobina zastupljen na isti način kao i u ostalim govorima Gradišća. Ma da ove posebnosti igraju važnu ulogu za klasifikaciju srpskohrvatskih dijalekata, za unutrašnju podjelu gradišćanskih govora nisu od značaja. To su npr. ove pojave:

a) nije provedeno jotovanje u tipu *pojti*, *pojdem*,

- b) ne dolazi do metateze *vs-* u *sv-* nego samo do uproščavanja *vs-* u *s-* (*saki, se*),
- c) svugdje imamo novo jotovanje tipa *braća (brača), rod'ak (rojak, rošak), lišće (lišče), pečenje, kuplen*,
- d) nema metatonijskog cirkumfleksa u poznatim kategorijama (samo *r'ížem*),
- e) općegradišćanska je i pojava prijelaza intervokalnog *-ž-* u *-r-* u riječi *more* 'može' i u čestici *-r* (iz *-že*), npr. *ur* 'već', *nigdár, ovdekar*,
- f) Fonem /h/ se čuva ispred vokala.

Slijedeće osobine mogu biti štokavske ili čakavske:

- a) prijelaz jata u *i* (sa malo izuzetaka), npr. *sr'í:da, l'íto, t'í:sto* itd.
- b) slogotvorno *r* (dakle ne *ar, er*), npr. *p'rví, čet'rtí*.
- c) prijelaz *ę* → *e* s jednim izuzetkom, npr. *ž'e:dan, ž'e:ša, ž'ezík* ali *ž'ačmen* 'ječam'.

Štokavski elementi su ovi:

a) Za razliku od svih ostalih gradišćanskih dijalekatskih skupina vokalizam vlaških govora djeluje izrazito štokavski. Prije svega nije došlo do diftongizacije *e* → *ie*, *o* → *uo* u dugim slogovima. U vlaškim selima dugi vokali ostaju uglavnom čisti, samo u Hrvatskom Cikljinu dugo *a* pod starim cirkumfleksom prelazi u diftong *a^o*, npr. *gl'a:^ovu* ali nom. *gl'a:va*. Drugi vokali mogu se izgovarati u svim selima fakultativno kao silazni diftonzi *e_i ou_i i_i u_u*, što je novija pojava i odgovara njemačkom dijalekatskom izgovoru dugih vokala. Primjeri: *p'e:ⁱti, m'o:^uč, ž'e:ⁱdan, s ruk'o:^um*, gen. mn. *l'í_it, pu_ut*. Svi primjeri se izgovaraju i sa čistim vokalima. Svakako, monofonški izgovor dugih vokala *ē* *ō* jedna je od najbitnijih osobina prilikom određivanja dijalekatskog statusa vlaških govora.⁶

b) Drugo obilježje koje bi se moglo smatrati štokavskim jest parcijalno akcenatsko pomicanje koje u južnom Gradišću postoji samo kod Vlaha i u selu Čemba kod Štoja. U sjevernom i srednjem Gradišću pomicanje akcenata poznato je i kod čakavaca iako pod nešto drukčijim uslovima.

Kod Vlaha akcenat se pomiče sa posljednjeg kratkog sloga, a nenaglašene dužiné, kako pred akcentom tako i poslije njega, skra-

čuju se. Kratki naglašeni vokali *a*, *e*, *o* fakultativno se dulje. Primjeri iz Podgorja: *ml'i:ko*, *z'i:ma*, *d'anas* (*d'a:nas*), *ž'ena* (*ž'e:na*), *čl'ovik*, *čl'o:vik*, *ruk'o:m*, *zaval'iti*, *poč'e:ti*, gen. *r'ibe*.

c) Za razliku od većine čakavskih govora opreka po intonaciji je izjednačena, kao što smo već vidjeli iz gornjih primjera.⁷ Kod Ivšića u primjerima iz vlaškog sela Bandol (Weiden) ima mnogo akcenatskih dubleta što ukazuje na to da fonološke opozicije nije ni bilo u Ivšićevo vrijeme.⁸ I. Brabec tvrdi da imaju troakcenatski sistem ali ipak dopušta da prilikom pomicanja naglasaka na dugom vokalu nastaje uzlazna, a rjeđe silazna intonacija.⁹

Pretpostavljam da je današnji dvoakcenatski sistem sa parcijalnim pomicanjem naglasaka nastao još u staroj domovini iz staroštokavskog dvoakcenatskog sistema.

d) Štokavski elemenat je i gubitak fonema /t' d'/ i njihovo izjednačenje sa *č ž* (*tr'eči*, *prol'iče*, *h'rša*, *rož'a:ki*); za staro **dj* ipak ima nekoliko potvrda sa *j* (*ml'aji*, *s'aje*, *m'eja*).

e) Tu nalazimo *šč* za staro **stj skj*, što je zajedničko obilježje svih gradišćanskih govora (*št'* kod mnogih čakavaca), npr. *g'uščar*, *kos'išče*, *ščip'at*, *'iščem*. Međutim, za **zgj* sam zabilježio u Starom Hodasu primjer *m'ožžani*, a u Hrv. Cikljinu, Podgorju (Oberpodgoria) i Bandolu (Weiden) nalazimo oblik *mozdañe*. U susjednim selima štoja refleksi nisu jednaki, oni naime glase *žš žd žžd'*. U vezi s ovim treba naglasiti da ni kod Vlaha ni kod štoja refleks ne glasi *žj*.

f) Jedna vrlo važna i upadljiva osobina koja odvađa sva sela Vlahije od ostalih Hrvata jeste prelaz *-l* na kraju sloga u pridjevu radnom muškog roda u *-a* s tim da može doći i do kontrakcije vokala (u korijenu *-l* na kraju sloga se čuva). Primjeri: Hrv. Cikljin: *d'oša*, *'umra*, *z'apra*, *pl'eja*, *v'ida*; *kot'a:°l*, *v'ol*.

Dalje možemo konstatirati neke osobenosti koje se u suštini smatraju neštokavskima, ali kod kojih u vlaškim govorima ipak ima nešto više štokavskoga nego u ostalih gradišćanskih Hrvata.

To su sljedeće osobine:

a) I kod Vlaha nalazimo većinu "čakavskih" primjera sa slabim poluglasom (primjeri iz Hrv. Cikljina: *m'alín* ali *ml'inar*, *m'aša*, *t'ajdan*, *s m'anom*). S druge strane u većini sela govore *'uzmem a*

ne zamem. Tu je i oblik *d'anas* koji u čakavskim govorima Gradišća glasi *denas*.

b) Konsonantska skupina *žr* ostaje uglavnom nepromijenjena kao u cijelom Gradišću. Postoji, međutim, jedan korijen kod kojeg je asimilacija po mjestu artikulacije ($\rightarrow cr$) provedena, to je *c'ržen* 'crven'. Osim toga sam zabilježio i *cv'rđak* u Podgorju, Bandolu i Starom Hodasu, a *čv'rđak* u Hrv. Cikljinu.

c) Dok kod velikog dijela čakavaca nalazimo protezu *j* ispred *-i-* (*jiskati, jime*), a kod Štoja *v* ispred *-u* (u ograničenom broju leksema), kod Vlaha su obje pojave nepoznate. Za razliku od svih ostalih dijalekatskih skupina, kod Vlaha imamo u nekim selima 'uži-*na* (prema *južina*), a s druge strane *j'utro* (prema *utro*); u Cikljinu poznat je i oblik *još* (inače samo *oš*).

d) Bar u okviru hrvatskih govora južnoga Gradišća prijelaz *v* u *u* na početku riječi vrši se u jednom odnosno dva primjera više nego u ostalih Hrvata. Dok su prijedlog *u* i riječi *udovac, udovica* uopćeni, kod većine Vlaha imamo i 'uzmem, uz'imjem (prema *zamem, zimljem*) a u ostalim riječima početna skupina otpada (npr. *t'orak, n'ukič, n'utra, č'e:ra* 'jučer').

Da bi fonetska strana vlaških govora bila donekle potpuna, morat ćemo se osvrnuti na još nekoliko pojava, i to prvo - na dvije nove promjene koje obuhvataju fonetski sistem kao takav, i drugo - na dvije vrlo stare osobine, koje su leksikalizirane:

a) Upadljiv je prijelaz *j* u *ž* na početku sloga (u većini slučajeva na početku riječi), npr. *ž'isti, ž'ahati, ž'e:tra, ž'amica, ž'a:čmen, morž'e: 'more'*. U nekim riječima, međutim, ostaje uvijek *j* (npr. *j'a:*). Čini se da bi se ova pojava mogla objasniti mađarskom interferencijom. U mađarskom govoru Borte (Oberwart), sela koje se nalazi u neposrednom susjedstvu Vlaha, *j* u istom položaju prelazi u *ž* (*jég* $\rightarrow$ *žieg* 'led'). Osim toga nema ni fonema /t'/, jer on prelazi u *č*, npr. *kutya* $\rightarrow$ *kucsa* 'pas'.¹⁰

b) U jednom dijelu vlaških sela *ž* prelazi u izvjesnim pozicijama u *j* (čuva se poslije konsonanta, u drugim položajima daje *j*), npr. *strij'ati, kr'a:j* 'kralj', *h'aja* 'haljina' ali *k'apļa*. Osim toga u jednom (drugom) dijelu govora nalazimo i prijelaz *-m* $\rightarrow$ *-n* na kraju riječi, npr. dat. mn. *div'iđican* prema *div'iđicam*, ali svugdje *s'a:jam*.¹¹ Obje osobine podsjećaju na odgovarajuće pojave u mnogim srpskohrvatskim primorskim govorima. One su, međutim, no-

vog porijekla. Prijelaz $\zeta \rightarrow j$ i sada je u toku u nekim selima Gradišća te se može objasniti interferencijom sa njemačkim i mađarskim govorima okoline.¹² Prijelaz $-m$ u $-n$ razvija se spontano, što se, također, može pratiti u nekim govorima. Fonetski se radi o asimilaciji: labijalna artikulacija m prelazi u lingvalnu artikulaciju prethodnog vokala (pri tvorbi n usne ne učestvuju). Opisane dvije pojave za određivanje prvobitnog mjesta vlaških govora ne smiju se uzeti u obzir.¹³

c) Na kraju moramo spomenuti dvije vrlo značajne pojave koje se teško mogu uskladiti. To je, prvo, prijelaz h u $\check{s}$ u nekim oblicima glagola *štiti* 'htjeti', i, drugo, prijelaz ra u re u riječima *vrebac*, *restí*, *krestí*.

Dok nam je prva pojava dobro poznata iz kajkavskih govora, druga se danas javlja pretežno u čakavskim govorima.¹⁴

Leksika

Leksika vlaških govora ne ističe se mnogim posebnostima u odnosu na druge gradišćanskohrvatske govore. Kao u svim drugim i ovdje nalazimo ove primjere: *čuda* 'mnogo, jako', *dilo*, *dilati*, *drag* 'skup', *dvojki* 'blizanci', *gnoj* 'đubre', *godina* 'kiša', *hasan* 'korporist', *hiža* 'soba', *jačiti* 'pjevati', *jadati se*, *kača*, *kita*, *kašti-ga*, *muka* 'brašno', *peljati*, *peteh*, *pinez*, *piplić* 'pile', *pot*, *potiti se*, *potplat* 'don', *skrb*, *tovaruš*, *ufati se*, *ura*, *vlas* 'dlaka', *vrđi* 'metati, stavljati', *zapirati*, *zrcalo* itd.

Sa drugim govorima južnoga Gradišća (ili sa svim ili samo sa nekim) Vlasi imaju ove zajedničke lekseme: *uvik* (prema *senek*), *ide* (prema *gre*), *šeto* 'uho', *žito* (prema *teg*), *poredan* 'loš', *gora* 'šuma' (prema *loza*, *lug*), *kuhinja* (prema *veža*, *krepljet*), *taman/tamal* 'lijen', *veselje* 'svadba', *cucak* 'pas', *brana* (prema *zubatka*, *zubatica*) i dr.

Na kraju Vlasi imaju i neke posebnosti u leksici koje su svojstvene samo njima, npr.: *jačmen* (prema *jarac*), *proliče* (*protuliče*, *premaliče*), *više* 'već', *taki/vadlje* 'odmah', *miši* 'bubrezi', *komar* 'obad', *letvac/leput* 'leptir' i dr.

Porijeklo

Današnja dijalektološka istraživanja sa terena bjegunaca 16. stoljeća na žalost ne mogu nam pomoći.¹⁵

Tornow je odredio Dalmaciju kao bivšu domovinu vlaške dijalekatske skupine (*o.c.*, str. 274). Međutim, čini mi se da nije dovoljno uzeti u obzir jedino fonetske crte. Kad usporedimo dijalekatske osobine vlaške govorne grupe, vidimo da tu ima i štokavskih i čakavskih i kajkavskih crta. Zato držim da je prvobitno mjesto ovog govora bilo na nekadašnjoj tromeđi triju glavnih srpskohrvatskih narječja, što, uostalom, važi za sve gradišćanske govore. Vlasi su po svoj prilici bili u dodiru sa ikavskim (a ne sa ikavsko-ekavskim) čakavcima i s kajkavcima. Mislim da je ipak Stjepan Ivšić bio u pravu smatrajući da su Vlasi "od Kostajnice".¹⁶

BILJEŠKE

¹ Za kriterij podjele govora u skupine u južnom Gradišću vidi G. Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*, Wien 1978, str. 152.

² Vlahija se sastoji iz sljedećih sela odnosno zaselaka: Ključarevci (Allersdorf), Širokani (Allersgraben), Stari Hodas (Althodis), Marof (Mönchmeierhof), Podgorje (Podgoria), Poljanci (Podler), Raurigljini (Rauriegel), Rupišći (Rumpersdorf), Hrvatski Cikljin (Spitzzicken), Bandol (Weiden). Za dijalektološki opis v. prije svega S. Tornow, *Die Herkunft der kroatischen Vlahen des südlichen Burgenlandes*, Berlin 1971, zatim I. Brabec, Vlahijski govor, *Ljetopis JAZU* 67 (1963), 277-286; isti, Hrvatski govori u Gradišću, *Gradišćanski Hrvati*, Zagreb 1973, naročito str. 77-81, Neweklowsky, *op. cit.*, naročito str. 169-186.

³ Tornow, *op. cit.*, 268-274; N. Ritig, Neki aspekti istraživanja života i običaja Gradišćanskih Hrvata (na primjeru grupe sela Vlahije), *Gradišćanski Hrvati*, 135-144.

⁴ Osim navedenih djela vidi još S. Ivšić, *Jezik Hrvata Gradišćanaca, Izabrana djela iz slavenske akcentologije*, München 1971, str. 769 sl., G. Neweklowsky, *op. cit.*, 275-279; isti, Gradišćansko-hrvatski govori u okviru srpskohrvatske dijalektologije (poreklo gradišćanskih Hrvata), *Naučni sastanak u Vukove dane*, 6 (Beograd 1977), 213-222, I. Brabec, Hrvatski govori u Gradišću, str. 77, up. i M. Valentić, *Die burgenländischen Kroaten vom 16. Jahrhundert bis heute*. Burgenländisches Landesmuseum Sonderausstellung. Zagreb-Eisenstadt b.g., str. 32.

⁵ *Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens*, Beč 1911, 77-78.

⁶ Monoftonški izgovor dugih vokala $\bar{e}$ $\bar{o}$ sačuvan je i u Hrvatskom Grobu u Slovačkoj.

⁷ Up. Tornow, *op.cit.*, 5sl., 189; Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte...*, 170sl.

⁸ *Op.cit.*, 77sl.: *žéna/žêna, dèzik/dêzik, kóna/kôna, restémo/restêmo* itd.

⁹ Hrvatski govori u Gradišću, str. 80.

¹⁰ S. Imre, *A felsőöri nyelvjárás*, Budapest 1971, 50.

¹¹ Up. Tornow, *op.cit.*, 98, 120.

¹² Up. Neweklowsky, *Die kroatischen Dialekte...*, 38; isti, *Über die Klassifizierung von Auswandererdialekten, Wiener slavistisches Jahrbuch* 18 (1973), 180-183.

¹³ Up. npr. Brabec, Hrvatski govori u Gradišću, str. 79: "To znači da su preci Cikljinaca došli iz krajeva udaljenijih od primorja."

¹⁴ P. Ivić, *Promena ra > re u srpskohrvatskim govorima, Prace filologiczne*, 18 (1964), 384sl.

¹⁵ Vidi npr. A. Peco, *Ikavskoščakavski govori zapadne Bosne, Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik* 1(1975), 1-264, M. Dešić, *Zapadnobosanski ijekavski govori*, Beograd 1976, D. Petrović, *Govor Banije i Korduna*, Novi Sad 1978, i dr.

¹⁶ *Op.cit.*, str. 761 i karta 5.